

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Відділ наукової інформації та бібліографії

Серія «Розстріляне відродження»

Відомий і невідомий творець українського футуризму

*Бібліографічний список літератури
до 120-річчя з дня народження
Шкурупія Гео (справжнє ім'я Георгій (Юрій) Данілович)*

Хмельницький
2023

Пропонуємо до уваги користувачів серію бібліографічних списків літератури, присвячених діячам духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 20-х і 30-х рр. ХХ ст. в Українській СРР – «розстріляне відродження», яке було знищене під час великого терору.

До представників «розстріляного відродження» – безпосередніх жертв терору, належить і Гео Данилович Шкурупій – письменник, перекладач, публіцист, літературний критик.

Георгій (Юрій) Шкурупій народився 20 квітня 1903 року у м. Бендери (тодішня Бессарабська губернія) в сім'ї машиніста залізниці Данила Шкурупія.

Дитячі роки минули за 130 км від Кишинєва, на станції Флорешти, де вчителювала його мама. Однак, не втримавшись у румунській Бессарабії, сім'я Шкурупіїв вирішує перебраться в Україну. Після кількох років мандрів вони в 1913 році нарешті оселяються в Києві.

Найбільшою мрією Данила Шкурупія було дати синові гарну освіту.

Юрко закінчив 2-гу (різночинську) Київську чоловічу гімназію, рік провчився на медичному факультеті Київського університету, а після того – ще два місяці в Київському інституті зовнішніх зносин. Але бурхливий розвиток суспільного життя з його ідеологічними дискусіями та мистецькими експериментами, які «кидали виклик всьому старому і міщанському», його приваблював більше, ніж навчання. Після короткої спроби попрацювати у батька на залізниці він остаточно обирає інтелектуальну працю. В українському літературному середовищі він уже мав певний авторитет. Ще з гімназії Жора Шкурупій потрапив у редакцію газети «Більшовик», яку тоді редагував Сергій Пилипенко. Через газету він і прийшов у літературу: в редакції познайомився з Валер'яном Поліщуком і пристав до його групи «Гроно». Серед тогочасних літераторів він був наймолодшим – йому щойно виповнилося 17 років.

Паралельно він знайомиться з лідером й натхненником українського футуризму Михайлом Семенком, стає членом першого футуристичного об'єднання «Фламінго», правою рукою Семенка. Замість імені Юрій, Георгій чи Жорж, як на французький манер називали його друзі, він бере собі коротке і звучне – Гео. Йому ледве виповнилося 19, коли вийшла його перша збірка віршів, на обкладинці якої стояло: король футуропрерій Гео Шкурупій. Він же запропонував для визначення українського поетичного авангарду неологізм «панфутуризм» (на противагу російському футуризму, щоб підкреслити, що наш футуризм – більший, всеохопніший).

Як і більшість літераторів того часу, Гео Шкурупій був учасником багатьох літературних об'єднань, які з'являлися і зникали, трансформувалися, змінювали назви та декларації намірів. Серед найвідоміших, з якими пов'язується ім'я Гео Шкурупія – «Комкосмос» («Комуністичний космос», Київ, 1921), Аспанфут («Асоціація панфутуристів», Київ, 1921 – 1924), АСКК («Асоціація комуністичної культури», Київ/Харків, 1924 – 1925), ВАПЛІТЕ (Харків, 1926 – 1927), «Нова генерація» (Харків, 1927 – 1931). Брав участь у

багатьох літературних диспутах, декларуючи нові мистецькі принципи в літературі і нещадно критикуючи Миколу Зерова та інших неокласиків за їхню вірність класичним традиціям.

Гео Шкурупій паралельно працював редактором і сценаристом на кінофабриці (за його сценаріями навіть було знято два фільми), редагував альманах «Нова генерація», у якому вперше був надрукований сценарій «Землі» Олександра Довженка, координував роботу київського відділення панфутуристів. Однак, працювати стає все важче. Мрії про всесвітнє панування вільної людини та нового порядку, який принесла «пролетарська революція», розбиваються об реальність: Голодомор, самогубство Хвильового та Скрипника, арешти в літературному середовищі.

Гео Шкурупія заарештували 3 грудня 1934 року. Його звинуватили у приналежності до «київської терористичної організації ОУН». Було проведено два судових засідання військового трибуналу, на яких Шкурупій категорично заперечував висунуті звинувачення і навіть подав письмову заяву-скаргу на неправомірні методи слідства. Але для більшовицького «кривосуддя» це не мало жодного значення – його засудили до «10 років ув'язнення у виправно-трудових таборах з конфіскацією майна». Відбувати покарання його відправили на Соловки. Дружину Шкурупія, Варвару Базис із сином Георгієм, як родину ворога народу, виселили з Києва.

25 листопада 1937 року особлива трійка – сесія Ленінградського НКВД – засудила до розстрілу велику групу арештантів Соловецької тюрми – 509 осіб разом із Шкурупієм. Вирок було виконано 8 грудня 1937 року на материку – в Ленінградській області. Точне місце поховання поета досі невідоме.

Тільки через 19 років, у 1956-му, за заявою дружини поета Варвари Іванівни, кримінальну справу Гео Шкурупія було переглянуто, а його самого – реабілітовано (посмертно).

(Матеріали взято з сайту Українського Інституту національної пам'яті: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/kviten/20/1903-narodyvsya-geo-shkurupiy-odyn-z-lideriv-ukrayinskogo-literaturnogo-avangardu>).

Твори Гео Шкурупія

- М1063-1 **В мою кімнату залетів кажан; Ненюфари; Пісня зарізаного**
84(4УКР)6 капітана та ін. : [вірші, поеми] // Розіп'ята муза: антологія
Р64 українських поетів, які загинули насильницькою смертю : у 2 т. /
 уклад. Ю. Винничук. – Львів : ЛА "Піраміда", 2011. – Т. 1. –
 С. 562-573.
- Б50838 **Гео Шкурупій** : [біографія, оповідання, вірші] //
821.161.2 Соловецький етап : антологія / уклад. Ю. П. Винничук. –
С60 Харків : Фоліо, 2018. – С. 127-153.
- 84(4УКР)6 **Футуризм.** Михаль Семенко. Кость Буревій. Гео Шкурупій.
Ф96 Олекса Слісаренко. Олекса Влизько : 1914 – 1937 / Ін-т
 журналістики КНУ ; уклад. А. Грабська. – Київ : [б. в.], 2012. – 1
 електрон. опт. диск (CD-ROM).

Повні тексти творів [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // УкрЛіб. Бібліотека української літератури. – Електрон. текст. дані. – Київ, 2000 – 2023. – Режим доступу : <https://www.ukrlib.com.ua/books/author.php?id=270>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Власні твори [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Чтиво. Електронна бібліотека. – Електрон. текст. дані. – [Б. м., б. р.]. – Режим доступу: <https://chtyvo.org.ua/authors/Shkurupii/>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Творчість [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Клуб Поезії. – Електрон. текст. дані. – Київ, [б. р.]. – Режим доступу: <http://www.poetryclub.com.ua/metrs.php?id=289&type=tvorch>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Голод [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Міжнародний культурний портал Експеримент. – Електрон. текст. дані. – 2016. – 9 жовт. – Режим доступу: <https://md-eksperiment.org/post/20161009-geo-shkurupij-golod>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Предсонцоря [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Міжнародний культурний портал Експеримент. – Електрон. текст. дані. – 2016. – 9 жовт. – Режим доступу: <https://md-eksperiment.org/post/20161009-geo-shkurupij-predsonczorya>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Семафори [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Міжнародний культурний портал Експеримент. – Електрон. текст. дані. – 2016. – 9 жовт. – Режим доступу: <https://md-eksperiment.org/post/20161009-geo-shkurupij-semafori>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

«Повість про гірке кохання поета Тараса Шевченка» [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Освіта.UA. Українська література. – Електрон. текст. дані. – 2023. – 13 квіт. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/literature/sh/79002/list-5.html>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

[Інтимна лірика] [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Дотик Словом. – Електрон. текст. дані. – [Б. м., б. р.]. – Режим доступу: <http://dotyk.in.ua/shkurupiy.htm>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Барабан печалі [Електронний ресурс] / Г. Шкурупій // Українська та зарубіжна поезія. Вірші на українській мові. – Електрон. текст. дані. – [Б. м., б. р.]. – Режим доступу: <https://ukrainian-poetry.com/shkurupij-geo/baraban-pechali/>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Література про Г. Шкурупія

- В4025 **Лященко О. А.** Шкурупій Георгій Данилович // Діячі науки і культури України: нариси життя та діяльності. – Київ, Чернівці, 2010. – С. 643-645.
72.6(4Укр)
Д 11
- Б37085 **Гео Данилович Шкурупій.** Роман «Жанна-батальонерка» // 50 знаменитих українських книг. – Харків, 2004. – С. 291-301.
83.3(4Укр)
П99
- Б33298 **Лавріненко Ю. А.** Гео Шкурупій // Розстріляне відродження: антологія 1917 – 1933: поезія – проза – драма – есей. – Київ, 2001. – С. 209-210.
84(4Укр)6
Л13
- П829-8(99) **Козир О.** Сновидіння в прозі Гео Шкурупія: психоаналітична версія // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Харків, 1999. – Т. 8. – С. 75-81.
80
З-11
- Б28823-1 **Черниш Г.** Гео Шкурупій // Історія української літератури ХХ століття: у 2-х кн. Кн.1: Перша половина ХХ ст. – Київ, 1998. – С. 325-327.
83.3(4Укр)
І-90
- А20293 **Славутич Я.** Гео Шкурупій // Розстріляна муза. – Київ, 1992. – С. 136-141.
83.3(2Укр)
С47
- Б24041-1 **Никанорова О.** Гео Шкурупій // ...З порога смерті...: Письменники України – жертви сталінських репресій. - Київ, 1991. – Вип. 1. - С. 464-468.
83.3(4Укр)6
І-90
- А20543 **Лавриненко Ю.** Гео Шкурупій // Розстріляне відродження. – Париж, 1959. – С. 233-239.
84(4Укр)6
Л13

Рудяченко О. Гео Шкурупій. У битві з драконами // Дзеркало тижня. – 2018. – 8 груд. – С. 13.

Соловей О. Пародійність роману Гео Шкурупія «Міс Адрієна» // Слово і час. – 2015. – № 2. – С. 40-50.

Данькевич Ю. Творча індивідуальність Гео Шкурупія-епіка // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 41-44.

Данькевич Ю. Гео Шкурупій: художня творчість і константи образного мислення (20-ті роки ХХ століття) // Рідна школа. – 2004. – № 12. – С. 26-29.

* * *

Цимбал Ярина. Шкурупій від А до Я. Біографія [Електронний ресурс] // Український тиждень. – Електрон. текст. дані. – 2018. – 2 черв. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/shkurupij-vid-a-do-ia/>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Халупа Ірина. 100 років від дня народження письменника Гео Шкурупія [Електронний ресурс] // Радіосвобода. – Електрон. текст. дані. – 2003. – 22 квіт. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/902465.html>. – Електрон. версія друк. вид. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Біографія Гео Шкурупія [Електронний ресурс] // Міжнародний культурний портал Експеримент. – Електрон. текст. дані. – 2016. – 9 жовт. – Режим доступу: <https://md-eksperiment.org/post/20161009-biografiya-geo-shkurupiya>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Козир О. Гео Шкурупій у періодиці 20-х – 30-х років [Електронний ресурс] // Міжнародний культурний портал Експеримент. – Електрон. текст. дані. – 2016. – 9 жовт. – Режим доступу: <https://md-eksperiment.org/post/20161009-geo-shkurupij-u-periodici-20-h-30-h-rokiv>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Шкурупій Гео. Біографія [Електронний ресурс] // Українська літературна газета. – Електрон. текст. дані. – 2020. – 1 серп. – Режим доступу: <https://litgazeta.com.ua/biografiya-korotko/shkurupij-geo-biografia/>. – Назва з титул. екрана. – Дата перегляду: 13.04.2023.

Підготувала Анжела Ярмолюк, головний бібліограф